

KATOLÍCKA SPOJENÁ ŠKOLA SV. FRANTIŠKA ASSISKÉHO

4. ROČNÍK GYMNÁZIA

5

Vítazstvo Západu

WWW.INKY.SK

ZOPA KOVANIE...

Kto nám v krátkosti
zhrnie zistenia z
predchádzajúcej
hodiny?

Rozumná odpoveď = ZNÁMKA

ZOPAKOVANIE...

Aténske impérium – stagnácia.

Peloponézske vojny – úpadok. Následne podľahnutie Macedónskej ríši.

Macedónske impérium a helénske obdobie – na jednej strane doba šírenia vyspelej gréckej kultúry, na druhej strane jej zlaté obdobie už pominulo (napríklad vo filozofii prevláda eklekticismus, otázka etiky a šťastného života,... epikureizmus, stoicizmus).

Rímske impérium – takisto obdobie stagnácie až úpadku.

Pád Rímskej ríše a nástup stredoveku – pokrok znova pokračuje, nastáva explózia rozvoja vedy, techniky, ekonomiky, spoločenských vied a práva, sociálnej starostlivosti,...

The Age of Exploration

... nejaké otázky,
poznámky,
postrehy,
pripomienky?

DNES...

**Dnes si položíme otázku za milión:
V čom spočíva**

**jadro a podstata
vítazstva**

**a úspechu Západnej civilizácie a jej
svetovej dominancie?**

úloha z minulej hodiny

**Predstavte nám
teraz svoju
teóriu:**

PREČO PRÁVE grécka kultúra
mestských štátov **a stredovek**
po páde Rímskeho impéria
predstavujú obdobie pokroku a
rozvoja?

Kvalitná teória = 1 kredit

otázka...

Age of Exploration

Takže otázka za milión...:

V ČOM SPOČÍVA JADRO ÚSPECHU ZÁPADU?

Vďaka čomu nakoniec – na
rozdiel od Helénskej kultúry –
uspel a dospel až k
modernosti?

Trefná odpoveď = 2 kredity

Odpoved' za milión:

otázka...

Age of Exploration

Najprv aby sme si to ujasnili:

ČO JE TO KAPITALIZMUS?

Rozumná odpoveď = 1 kredit

Čo je to kapitalizmus?

„Spoločenské zriadenie typické súkromným vlastníctvom výrobných prostriedkov a voľným trhom“

(Otvorený slovník cudzích slov)

„Společenský a ekonomický systém založený na maximálním využití zdrojů, soukromém vlastnictví a volném trhu.“

(Český slovník)

„Ekonomický systém založený na súkromnom vlastníctve výrobných prostriedkov a súťaži súkromných podnikov na trhu, a (sekundárne) tiež veľkej individuálnej podnikavosti, snahe o dosiahnutie zisku a systematickom reinvestovaní zisku.“

„Spoločenský a ekonomický systém založený na princípe ekonomickej efektívnosti (preferencii ekonomických výsledkov) využitia zdrojov. Tu sa často chápe ako identický s trhovým hospodárstvom, pretože slobodný trh je jediná známa cesta, ako tento cieľ dosiahnuť. Medzi základné vlastnosti kapitalizmu patria súkromné vlastníctvo a voľný trh.“

(wikipedia.sk)

„Myslím, že je celkom jednoduché vysvetliť, prečo je kapitalizmus etický systém. Vlastne jediný etický systém. Základ je, že vlastnícke práva znamenajú slobodu. Kým nie ste vlastníkom toho, čo vytvoríte, nie ste slobodný. Takže pre mňa definícia kapitalizmu nie je ani tak tá, ako sa bežne hovorí, že je to systém, kde súkromníci vlastnia výrobné faktory. Označujem ho skôr za systém legitímnych vlastníckych práv. Vlastnícke práva existujú vždy, len treba rozlíšiť, či vznikli obmedzovaním iných alebo slobodnou vôľou a činnosťou. Toto je silná etická základňa kapitalizmu. Zisk je [len] dôsledok systému, ktorý uznáva a bráni vlastnícke práva a slobodu uzatvárať zmluvy. Niektorí, kto založí firmu, uzatvorí dohody s pracovníkmi, s nákupcami a podobne. Tento systém je férový, pretože pracovník dostane sľúbenú mzdu. A len čo vznikne nejaký reziduálny rozdiel medzi nákladmi na výrobu a príjmami – teda profit, ten patrí majiteľovi. Čiže tomu, kto rozhodol, čo sa bude produkovať, kto dohodol zmluvy s ostatnými a tak ďalej. Zisk je úplne legitímny.“

(Profesor P. Salin)

Čo je to kapitalizmus?

„Kapitalizmus je **ekonomický systém**, v ktorom

- **súkromne vlastnené**, pomerne dobre organizované a stabilné firmy
- sledujú **komplexné komerčné aktivity** [čiže nielen vzťah výrobcu-zákazníka, ale aj doplnkové veci, ako obchod, pôžičky, deľba práce a diverzifikácia,...]
- v rámci relatívne **slobodného (neregulovaného) trhu**,
- pričom rozvíjajú **systematické dlhodobé investovanie a reinvestovanie bohatstva** a to **priamo** [záводы, firmy,...], či **nepriamo** [ako napr. banky, burzy,...]
- prostredníctvom **výrobných aktivít**
- zahrňujúcich v sebe **najímanie pracovnej sily**
- a **riadených na základe predpokladaných a aktuálnych ziskov.**“

(Rodney Stark)

„Myslím, že je celkom jednoduché vysvetliť, prečo je kapitalizmus etický systém. Vlastne jediný etický systém. Základ je, že vlastnícke práva znamenajú slobodu. Kým nie ste vlastníkom toho, čo vytvoríte, nie ste slobodný. Takže pre mňa definícia kapitalizmu nie je ani tak tá, ako sa bežne hovorí, že je to systém, kde súkromníci vlastnia výrobné faktory. Označujem ho skôr za systém legitímnych vlastníckych práv. Vlastnícke práva existujú vždy, len treba rozlíšiť, či vznikli obmedzovaním iných alebo slobodnou vôľou a činnosťou. Toto je silná etická základňa kapitalizmu. Zisk je [len] dôsledok systému, ktorý uznáva a bráni vlastnícke práva a slobodu uzatvárať zmluvy. Niektorí, ktorí založia firmu, uzatvoria dohody s pracovníkmi, s nákupcami a podobne. Tento systém je férový, pretože pracovník dostane sľúbenú mzdu. A len čo vznikne nejaký reziduálny rozdiel medzi nákladmi na výrobu a príjmami – teda profit, ten patrí majiteľovi. Čiže tomu, kto rozhodol, čo sa bude produkovať, kto dohodol zmluvy s ostatnými a tak ďalej. Zisk je úplne legitímny.“

(Profesor P. Salin)

The Age of Exploration

... nejaké otázky,
poznámky,
postrehy,
pripomienky?

úloha

**Skúste teda niekto
vlastnými slovami
zhrnúť, čo to teda ten
kapitalizmus je a čím
sa vyznačuje!**

Rozumné a výstižné zhrnutie = 1 kredit

otázka...

Age of Exploration

KEDY SA OBJAVIL

v Európe kapitalizmus, resp.
jeho raná podoba?

Najpresnejší odhad = 1 kredit

Kedy vznikol?

Aj keď si mnohokrát
myslíme, že
kapitalizmus je
pomerne nedávna
záležitosť, v
skutočnosti **jeho**
korene siahajú až do
raného stredoveku.

Mníšske hospodárstva

Najranejšiu formu kapitalizmu v Európe predstavujú mníšske hospodárstva, vznikajúce v 9. storočí.

9. storočie

Prečo mníšske?

Cirkev a funkcie v nej – na rozdiel od šľachty – neboli dedičné. **V rámci štruktúry Cirkvi sa mohol uplatniť každý človek, ktorý prejavil chuť a schopnosti** – vrátane širokého uplatnenia žien na najvyššej úrovni, porov.: „*Niektoré ženy (ktoré nemali nijaké zvláštne privilégium vyplývajúce zo svojho rodinného pôvodu; dnes by sa dalo povedať, že pochádzali zo všetkých spoločenských vrstiev, čo dokazuje príklad pastierky z Nanterre), sa v stredovekej Cirkvi zásluhou svojej funkcie tešili nezvyčajnej autorite. Niektoré opátky boli hotovými feudálnymi zemepánmi a ich moc sa rešpektovala ako moc ostatných zemepánov; niektoré z nich nosili berlu ako biskupi, neraz spravovali rozľahlé územia s dedinami a s farami...*“

(RéGINE Pernoudová, medievalistka)

Cirkev tak nebola aristokratická, ale meritokratická – čo je jeden zo základných rysov mechanizmu kapitalizmu: úspech najschopnejších.

Meritokracia
je vláda osôb zvolených na základe ich osobných zásluh a schopností, vláda najschopnejších jedincov.

Mníšske hospodárstva

Najranejšiu formu kapitalizmu v Európe predstavujú mníšske hospodárstva, vznikajúce v 9. storočí.

9. storočie

Čím sa vyznačovali?

Cirkev v tejto dobe bola ako celok **najväčším vlastníkom pôdy** v Európe.

Kláštorné hospodárstva – v podstate **skutočné aglomerácie** sústredené okolo kláštora, kde žili s rodinami a pracovali v dielňach, obchodoch, úradoch,... najrôznejší remeselníci, robotníci, obchodníci, úradníci,... pracujúci na hospodárstve – boli sprvu sebestačné a produkovali všetko, čo pre svoj život potrebovali.

So zvyšujúcou sa produktivitou ale rástla **špecializácia a následná obchodná výmena** s inými hospodárskymi centrami. To napomáhalo rastu obchodných centier – miest.

To nakoniec vyústilo do **troch veľkých vynálezov**:

- premyslený **manažment** zohľadňujúci budúci rozvoj;
- prechod od výmenného obchodu k **peňažnému hospodáreniu**;
- vytvorenie **systemu pôžičiek**, úverov,... atď.

Mníšske hospodárstva

9. storočie

Najraniejšiu formu kapitalizmu v Európe predstavujú mníšske hospodárstva v 9. storočí.

„Tyto kláštery, byly ekonomicky nejefektivnějšími jednotkami, jež do té doby existovaly v Evropě, a možná na celém světě.“

(Randall Collins, *Weberian Sociological Theory*)

sebestačne a produkovali všetko potrebné. So zvyšujúcou sa produktivitou práce sa rozvíjala **obchodná výmena** s inými hospodárstvami. To nakoniec vyústilo do **trochu** rozvoju:

- premyslený **manažment** zohľadňujúci potreby
- prechod od výmenného obchodu k peňažnému
- vytvorenie **systemu pôžičiek**

„Regula sv. Benedikta bola prvým a predovšetkým medzinárodným organizačným štandardom veľmi podobným súčasnej norme [manažmentu kvality] ISO 9000. Regula poskytovala súbor operačných procedúr a inštrukcií pre organizačnú štruktúru, administratívu, prácu, politiku a personalistiku. Benediktínska organizácia sa stala ekonomickým motorom Európy, ktorý ovládal súčasne poľnohospodársky aj remeselný sektor.“

(Quentin R. Skrabec, Jr.,
St. Benedict's Rule for Business Success)

Mníšske hospodárstva

9. storočie

Najraniejšiu formu kapitalizmu v Európe predstavujú mníšske hospodárstva v 9. storočí.

„Tyto kláštery, byly ekonomicky nejefektivnějšími jednotkami, jež do té doby existovaly v

Evropě.

celé

Vzrastajúca efektivita nakoniec umožnila, aby zisky z hospodárskej činnosti smerovali aj do neziskových oblastí, akými boli veda, vzdelávanie (kláštorné a katedrálne školy, z ktorých sa neskôr vyvinuli univerzity), zdravotníctvo, sociálna starostlivosť a podobne.

To nakoniec vyústilo do **troch** v súčasne poľnohospodársky aj

- premyslený **manažment** zoľ
- prechod od výmenného ob
- vytvorenie **systemu pôžičie**

„Regula sv. Benedikta bola prvým a predovšetkým medzinárodným organizačným štandardom veľmi podobným súčasnej norme

(Quentin R. Skrabec, Jr.,
St. Benedict's Rule for Business Success)

The Age of Exploration

... nejaké otázky,
poznámky,
postrehy,
pripomienky?

Mestské republiky

Čoskoro túto cestu nasledovali juhotalianske mestské republiky, predovšetkým **Janov** a **Benátky**.

10. storočie

Čím sa vyznačovali?

Boli to vo svojej podstate **demokraticky riadené** mestské republiky, v ktorých hlavné slovo mala nie aristokracia, ale **mešťania** (= buržoázia): remeselníci a obchodníci.

Mestá žili z **vyspelej remeselnej výroby**, manufaktúr a z rozvinutého aj diaľkového **obchodu**, do ktorého mestá investovali svoj kapitál.

Pravdepodobne jeden z najprevratnejších rysov bol talianskeho mestského kapitalizmu bol **prudký rozvoj bankového sektoru**.

Talianski bankári veľmi rýchlo vyvinuli metódu **podvojného účtovníctva**, zaviedli **šeky**, ktoré umožňovali prevážať aj značné obnosy peňazí bez nutnosti fyzicky prevážať samotné mince, či drahé kovy. Vytvorili prvé **poistovne**, ktoré ponúkali poistenie proti stratám spôsobeným živlami, či inými pohromami pri diaľkovom obchode. Aj vďaka nutnosti narábania s číslami vo finančnom sektore sa zaslúžili o **zdokonalenie aritmetiky** zavedením „arabských“ číslíc a „konceptu nuly“.

Mestské republiky

Čoskoro túto cestu nasledovali juhotalianske mestské republiky, predovšetkým **Janov** a **Benátky**.

10. storočie

Čím sa vyznačovali?

Boli to vo svojej podstate **demokraticky riadené** mestské republiky, v ktorých hlavné slovo mala nie aristokracia, ale **mešťania** (=

buržoázia):

Mestá žili z

aj diaľkovéh

Pravdepodo

mestského l

Talianski ba

účtovníctva,

obnosy peň

kovy. Vytvo

stratám spô

V 13. storočí bolo vo Florencii 38 samostatných bánk, 34 v Pise, 27 v Janove a 18 v Benátkach; v celom Taliansku dohromady 173.

V roku 1231 mali talianske banky len v Anglicku 69 pobočiek a zhruba toľko isto v Írsku.

rozvinutého
oj kapitál.

anskeho

ktoru.

ého

značné

ince, či drahé

proti

diaľkovom

obchode. Aj vďaka nutnosti narábania s číslami vo finančnom sektore sa zaslúžili o **zdokonalenie aritmetiky** zavedením „arabských“ číslíc a „konceptu nuly“.

The Age of Exploration

... nejaké otázky,
poznámky,
postrehy,
pripomienky?

Magna Charta

V 13. storočí podpísanie Magny Charty otvorilo cestu k vzostupu kapitalizmu v Anglicku.

13. storočie

Špecifické Anglicko...

Anglicko by sme mohli charakterizovať slovami Adama Smitha (1723 – 1790) ako národ „majiteľov obchodíkov“.

Práve vďaka Magne Charte sa Anglicko vybralo cestou smerujúcou k právnemu štátu a demokracii, kde vysoký stupeň slobody a práv vytváral predpoklady pre podnikanie a vzrast kapitalizmu.

- Už v roku 1086 v Anglicku pracovalo 6 500 vodou poháňaných spracovateľských „závodov“ – zhruba jeden na každých 50 rodín!
- Zatiaľ čo v roku 1280 Anglicko exportovalo 17 700 balov vlny, v roku 1543 export vlny klesol na 1 200 balov, zato ho doplnilo 137 300 balov hotovej látky. Bol to výsledok:
 - industriálnej revolúcie v 13. storočí, kedy sa objavili pri výrobe vlnenej látky stroje poháňané vodným kolesom, neskôr parným strojom.
 - Skúsenosti z textilného priemyslu boli rýchlo aplikované aj do ostatných oblastí so skvelými výsledkami.

Magna Charta

V 13. storočí podpísanie Magny Charty otvorilo cestu k vzostupu kapitalizmu v Anglicku.

13. storočie

Vzrastajúca spotreba dreva viedla v Anglicku ako prvom k využívaniu uhlia a jeho ťažbe – vďaka čomu došlo k prudkému rozvoju banských technológií a s nimi súvisiacich strojov.

roku 1543 export vlny klesol na 1 200 balov
137 300 balov hotovej látky. Bol to
• industriálnej revolúcie v 13. storočí
vlnenej látky stroje poháňané vodným
strojom.

• Skúsenosti z textilného priemyslu
ostatných oblastí so skvelými výsledkami.

Nutnosť prevážať ťažké náklady viedla k stavbe prvej, ešte koňmi ťahanej železnici (16. storočie).

Smitha (1723)

smerujúcou k
dy a práv

Využívanie uhlia umožnilo výrobu kvalitnejšieho železa, než na kontinente – vďaka čomu Anglicko vyrábalo napríklad aj v tej dobe najkvalitnejšie delá v celej Európe.

Hanzové mestá

Podobný vývoj, ako v Anglicku, vidíme aj v združení nemeckých Hanzových miest na pobreží Baltu a Severného Atlantiku.

13. storočie

Hanzové mestá

Medzi Hanzové mestá patria napríklad dnešné Hamburg, Lübeck, Rostock, Brémy, či Antverpy.

Hanzové mestá, obchodujúce po mori aj po vnútrozemskej riečnej sieti, boli **križovatkou obchodných ciest** zo severu na juh, ako aj z východu na západ.

Hanzový zväz bol **motorom špecializácie v celej Európe** – obchod totiž umožňoval jednotlivým regiónom špecializovať sa na výrobu toho, v čom boli najlepší – a zvyšok nakupovať od iných výrobcov a im zase predávať svoje výrobky a produkty: **napríklad Flámsko** sa takmer výlučne špecializovalo na produkciu vlnenej a ľanovej látky – a potraviny nakupovalo a dovážalo z iných regiónov.

Hanzová liga nakoniec podľahla náporu národných štátov v 17. storočí, ale **sieť obchodných ciest a vzťahov, ktoré vybudovala, pretrvala.**

Hansa – slovo označujúce právo obchodníkov vytvoriť si svoje vlastné združenie.

The Age of Exploration

... nejaké otázky,
poznámky,
postrehy,
pripomienky?

Ovocie kapitalizmu

DEMOKRACIA

Vzrast „strednej triedy“ mešťanov a ich vplyvu (založenom na bohatstve) vytváral tlak na stále väčší a širší podiel na moci – a následne vydláždil cestu k úplnej demokracii.

VEDA A TECHNIKA

Kapitalizmus bol jedným z hybných motorov vedy a techniky – nástrojmi inovácie a pokroku, nevyhnutných k presadeniu sa na trhu voči konkurencii.

„AUTOMATICKÝ RAST“

Nie je vôbec náhodné, že sa automatický rast najskôr objavil na Západe. Dokonca už roku 1820 spomedzi 24 krajín, o ktorých sa nám podarilo získať informácie o príjme na osobu, západné krajiny obsadili prvých pätnásť miest. Skutočným zázrakom bolo ale to, že rast sa stal samohybným – ekonomický pokrok obmedzovala len veľkosť dostupných trhov, ktoré sa so stúpajúcou prosperitou rozširovali. Ak vznikol dopyt, priemysel ho mohol uspokojiť a s využitím techniky a kapitálu bol tovar čoraz lepší a lacnejší. Výsledkom bol rastúci blahobyť obyvateľstva európskych krajín.

Ovocie kapitalizmu

DEMOKRACIA

Vzrast „strednej triedy“

VEDA A TECHNIKA

Kapitalizmus bol jedným z

Ako to už býva, technologická a ekonomická prevaha Západu sa veľmi **viditeľne prejavila vo vojenskej oblasti**, kde Európa zrazu s prekvapením zistila, že nemá vo svete protivníka a opätovne porážala ďaleko početnejšie armády omnoho väčších impérií:

- Cortéz so 600 mužmi dobyl Mexiko.
- Pizarro so 167 mužmi dobyl Peru.
- Na Rhode 500 Johanitov a 2000 žoldnierov úspešne vzdorovalo 100 až 200 tisícovej armáde sultána Sulejmana. Do konca vojny padlo 320 rytierov, ale 40 000 moslimov...
- V bitke pri Lepante Turci stratili 210 lodí, kresťanská liga 20...
- V roku 1879 4000 Zuluov obklúčilo 139 britských vojakov (z toho len 80 boli strelci z pušiek). Po desiatich hodinách boja Zuluovia (tiež vyzbrojení puškami) ustúpili. Straty: vyše 1000 mŕtvych Zuluov, Briti mali 15 mŕtvych a 12 zranených...

rastúci blahobyť obyvateľstva európskych krajín.

The Age of Exploration

... nejaké otázky,
poznámky,
postrehy,
pripomienky?

otázka...

Age of Exploration

Pozrite sa teraz **do svojej štúdie** z minulej hodiny, kde ste sa pokúsili zistiť, v čom spočíval úspech a prevaha Západu!

- **Obsahuje „kapitalizmus“** ako jeden z kľúčových prvkov?
- Obsahuje prípadne **nejaké iné veci**, spomenuté v dnešnej lekcii?

Ak hej... = 1 kredit

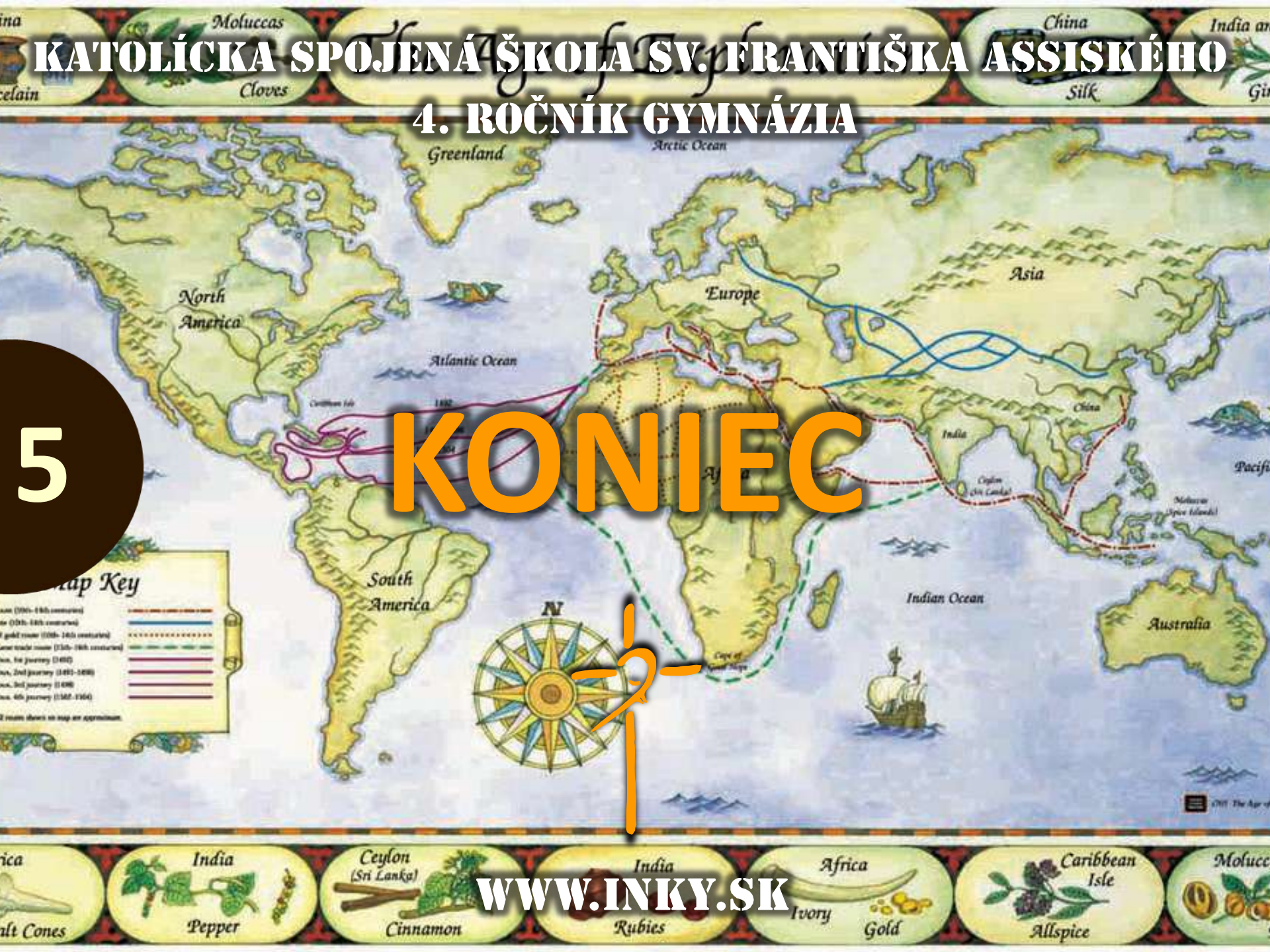
úloha

Vypracuje **zoznam**
podmienok, bez ktorých
si myslíte, že **vznik a**
rozvoj kapitalizmu nie
je možný!

Zdôvodnite!

Na budúcej hodine
budeme s touto štúdiou
pracovať!

KATOLÍCKA SPOJENÁ ŠKOLA SV. FRANTIŠKA ASSISKÉHO

4. ROČNÍK GYMNÁZIA

5

KONIEC

WWW.INKY.SK